

Supersticiosos. Covards. Ganduls. Així han resultat ser els guerrillers congolesos. És la desil·lusió del mític company de Castro, que volia exportar la revolució al continent africà, d'on va marxar a la Bolívia que el va veure morir.

Quan, en la primavera del 1956, Ernesto Che Guevara, metge argentí i un dels líders de la revolució cubana, desapareix de la vida política, els mitjans internacionals es divertien barrejant les més variades hipòtesis: assassinat per Fidel Castro per dissensions internes; ingressat en un hospital psiquiàtric de Moscou; conduint un grup de guerrillers en diversos països d'Amèrica Llatina o fins i tot al Vietnam. El Che Guevara en canvi, amb una patrulla de cubans, se'n va anar al Congo ex-belga, avui Zaire, on refermava la guerra civil contra les tropes de Moisé Ciombé, líder separatista de la regió de Katanga. D'aquella experiència sempre s'ha sabut poc, fins i tot perquè des d'Àfrica el Che arriba directament a Bolívia on a l'octubre de 1967 és assassinat. Per omplir aquest buit ix el seu diari, titulat *L'any que no vam ser a cap lloc* (edició Ponte alle Grazie) a cura de Paco Ignacio Taibo, Friolan Escobar i Félix Guerra. EL TEMPS n'anticipa alguns fragments.

“Des del primer moment vam haver d'a-

frontar una realitat que ens hauria de perseguir durant tota la lluita: la manca d'organització. Aquesta qüestió em preocupava perquè les nostres anades i vingudes devien haver estat advertides pels imperialistes que controlaven la companyia aèria i els aeroports de la zona, sense comptar que a Dar es Salam no podia passar desapercebuda la compra de certs articles en grans quantitats, com per exemple motxilles, teles, ganivets, mantes, etc. (...) No era sols l'organització congoleesa la que tenia mancances, sinó també la nostra, la dels cubans.”

Màgia, no marxisme. “El tinent coronel Lambert, un home simpàtic, amb l'aire festiu m'ha explicat que ells posseïen la *dawa*, un medicament que et torna invulnerable a les bales: ‘M'han disparat moltes vegades i les bales cauen a terra sense força’. Arribades les coses en aquest punt em vaig adonar que l'assumpte era molt seriós. Aquesta *dawa* havia ocasionat notables perjudicis en la preparació militar. El principi era el següent: un líquid

en el qual s'havien dissolt extractes d'herbes i d'altres ingredients màgics s'arruixava sobre el combatent, després es trobava sotmès a certs rituals cabalístics inclòs el ritu de signar-li el front amb carbó. Des d'aquell moment ell estava protegit contra qualsevol gènere d'arma enemiga, però no podia tocar cap objecte que pertanyera a una dona, i encara menys podia tenir por, sota pena de perdre la invulnerabilitat. La creença era tan forta que ningú se n'anava a combatre sense sotmetre's a la *dawa*. Jo temia que aquesta superstició

ARXIU

Els mercenaris, generalment europeus, van participar molt activament en les guerres africanes dels anys 60: "He seguit les petjades de tots aquells que es retiraven, amb la intenció de retrocedir sobre la mateixa dreuera després d'un eventual contacte amb els mercenaris; poc temps després ha arribat la notícia que algú havia vigilat millor i havia dit que no es tractava de soldats enemics, sinó de camperols de la zona que, en veure'ns, també havien fugit."

es tornara en contra nostre, que ens alliberara de tota responsabilitat en un combat en què es produïren moltes pèrdues. Més d'una vegada he intentat discutir d'aquest assumpte amb alguns capitosts per posar en marxa una campanya de convenciment en contra d'aquesta pràctica: ha estat impossible, perquè era considerat un element de fe. Els més progressistes políticament deien que la *dawa* era una energia natural, material, i que, com a materialistes dialèctics admetien el poder d'aquella força, els secrets de la qual pertanyien als bruixots de la selva.

"Han anat a l'atac cent seixanta homes. Dels cent seixanta, seixanta han desertat abans que començara. A l'hora establerta, els congolecos han obert foc contra la caserna disparant quasi sempre enlaire, perquè la major part d'ells, amb els ulls tancats, tenia el dit sobre el disparador automàtic fins que el carregador s'acabava. L'enemic ha respost amb un foc de morter de 60, ha causat unes quantes pèrdues i ha provocat la fugida immediata."

"En un primer moment, la derrota s'ha atribuït als bruixots, que haurien subministrat

una *dawa* dolenta; aquests han intentat defensar-se tirant la culpa a les dones i a la por, però allí no hi havia dones i no tots estaven disposats a confessar les pròpies debilitats. El bruixot ha passat un mal moment: l'han substituït. El deure més difícil del comandant Calixte, cap d'aquest reagrupament, ha estat cercar un altre *muganga* amb unes característiques adequades."

"El resultat d'aquest doble atac ha estat la desmoralització que ha envaït els congolecos i ruandesos, fins i tot s'ha difós un profund abatiment entre els cubans; tots els nostres combatents han sofert la trista experiència de veure com les tropes que provocaven l'atac es dispersaven en el moment de l'encontre directe; armes valuoses eren llançades a terra per fugir més ràpidament. En la fuga general, donant un mal exemple, es trobaven sovint els oficials i sobretot els comisaris polítics (una plaga de l'exèrcit d'alliberament)."

Ridículs covards. "Durant el cinquè dia va succeir un fet grotesc que ens ha demostrat, una vegada més, les debilitats que sofríem: recolzat tranquil·lament sobre l'hamaca, al post del comandament, he sentit un soroll, com si es tractara d'elefants a la càrrega; però eren un grup de sis o set congolecos, encarregats dels queviures, que cridaven amb els ulls fora de si: 'Askari Ciombé! Askari Ciombé!' [soldats de Ciombé, el líder separatista de la regió de Katanga]. L'han vist a només vint o trenta metres de la nostra posició. El temps d'agafar les armes i abandonar l'hamaca i la motxilla per deixar-les a la seua sort, i ja quan un dels cubans que es trobava amb mi veia al seu darrere els *askari Ciombé*; la situació es tornava complicada, ja que no podia comptar amb els congolecos i a més sols hi havia quatre cubans presents, un dels quals, Singida, estava malalt. De seguida he ordenat a aquest últim que anara a avisar Moja perquè m'enviara reforços, i li he fet portar fins i tot els congolecos, que en similars condicions representaven més un obstacle que una ajuda, després m'he dirigit cap al riu, per apartar-me de la zona visible de l'enemic, i he seguit les petjades de tots aquells que es retiraven, amb la intenció de retrocedir sobre la mateixa dreuera després d'un eventual contacte amb els mercenaris; poc temps després ha arribat la notícia que algú havia vigilat millor i havia dit que no es tractava de soldats enemics, sinó de camperols de la zona que, en veure'ns, també havien pegat a fugir, mentre un dels nostres els observava des de lluny."

Una farsa. "Les trinxeres han estat sempre el nostre turment, ja que, per certs temors su-

persticiosos, els soldats congolesos es negaven a introduir-se en una fossa excavada per ells mateixos i no construïen cap defensa fixa per resistir els atacs: l'avantatge d'aquell lloc era el fet d'estar situats dalt d'una zona escarpada que dominava la drecera, serpentejant entre els turons, des d'on fàcilment es podia atacar una tropa mentre pujava (...). Hi havia pocs homes sobre la barrera i ni tan sols hi havia un comandant."

"En aquest moment la qüestió més important era organitzar el *show*. El general Moulane es va posar el seu uniforme de combat, que incloïa un casc de motorista i damunt una pell de lleopard, cosa que li donava un aspecte força ridícul, tan que Tumani li va posar de sobrenom 'el cosmonauta' (...). A Mbole hi ha hagut un canvi de guàrdia; els soldats que estaven de reserva dins del camió han reemplaçat uns altres que se n'han anat a Fizi de permís; amb aquest motiu s'ha organitzat una parada militar que ha culminat amb un discurs del general Moulane. Aquest ridícul discurs ha desembocat en una situació còmica pròpia de Charlot; tenia la sensació d'assistir a una pèssima còpia d'una comèdia; amb moltes ganes de passar-ho bé, els caps llançaven crits, batién els peus i acabaven el seu número amb increïbles tombarelles, mentre que els pobres soldats anaven i venien, apareixien o desapareixien, fent-ne també de les seues (...). Aquesta mateixa nit hem arribat a Fizi, on hem parlat amb Lambert per poder tornar a anar-nos-en immediatament."

Sense carn ni iuca. "La provisió de menjar ha representat un dels punts neuràlgics per a les tropes durant la guerra; a la zona on s'alçaven els campaments hi havia la possibilitat de trobar un poc de carn i de iuca, que és l'aliment base, però les grans plantacions d'aquest tubercle estan situades a les planures, donat que els camperols sempre la cultiven a la zona on viuen, i sols han abandonat la seua terra davant dels saquejos dels soldats enemics per refugiar-se en aquells menys hospitalaris de les altures. Si es vol trobar la iuca és necessari realitzar excursions molt llargues i a vegades molt perilloses. Aquestes excursions les han inaugurades els cubans, ja que els ruandesos es negaven sistemàticament a emprendre aquestes caminades, sostenint que el comandament tenia l'obligació d'aconseguir-los el menjar. Hi ha hagut dies on no hi havia aliments suficients per a tots. Aleshores no volien continuar i els manaven fer qualsevol tipus d'instrucció amb les armes pesants. 'Hapana chakula, hapana travaillé', no es menja, no es treballa."

©L'Espresso-EL TEMPS
Traducció: Encarna Pascual

Che Guevara, a l'esquerra, i Fidel Castro, al mig, a Sierra Maestra: "No es tracta de ser homes qualificats, aquí els volem superhomes."

"Fidel, això és una catàstrofe": Una carta de Guevara a Castro

Benvolgut Fidel:

La teua carta ha provocat en mi sentiments contradictoris, considerant que en nom de l'internacionalisme proletari cometem errors que es poden revelar molt perjudicials. A més, personalment estic preocupat perquè per culpa de la meua manca de serietat a l'hora d'escriure o perquè no ho pots comprendre tot, es pugui pensar que injustificadament estic afectat per la terrible malaltia del pessimisme.

Quan ha arribat, el teu regal grec [Aragonès] m'ha dit que una de les meues cartes havia produït la sensació de tenir alguna cosa a veure amb un gladiador condemnat, i el ministre [Machadito], informant-me del teu missatge optimista, confirmava l'opinió que t'havies fet. Podràs conversar llargament amb el portador de la present, que et facilitarà impressions de primera mà, donat que ha visitat gran part del front; per tant, evite estendre'm en anècdotes. Et diré tan sols que aquí, segons les opinions dels qui m'envolten, he perdut la meua fama de persona objectiva per haver mantingut un optimisme mancat de principis concrets, davant de la situació real existent. Puc garantir-te que si no fóra per mi, aquest bell somni ja s'hauria desintegrat del tot en una catàstrofe general.

(...) Sols existeixen dues zones en les quals es pot dir que hi haja alguna revolució organitzada, aquesta en la qual ens trobem i una part de la província de Kasai (...). En la resta del país hi ha solament bandes separades que sobreviuen en la selva i ho han perdut tot sense combatre, com ha succeït a Stanleyville (...).

En relació amb la necessitat d'escollir acuradament els pocs homes que et demane, tu m'assegures que aquells que arriben aquí seran els més qualificats; és cert que la major part ho són, altrament hauríem retrocedit endarrere una mica. No es tracta d'això, el problema és que es necessita ser molt fort de caràcter per suportar les coses que succeeixen aquí; no es tracta de ser homes qualificats, aquí els volem superhomes.